

SCURT PERIPLU BIBLIOGRAFIC

Corina-Oana Panait

Studentă, anul I Masterat
Bibliologie și Știința Informării

Bibliografia este cea cheie capabilă a deschide ușa ferecată care stă uneori închisă peste cunoașterea umană. Fără să înceteze vreo clipă a mai fi o știință, bibliografia devine o unealtă prețioasă în mâna fiecăruia dintre noi atunci când ne aflăm în căutarea informației atât de prețioase. Apariția bibliografiei în țara noastră datează încă de la începuturile anilor 1800. De la acea dată și până în prezent bibliografia românească a atins performanțe care adesea au îmbrăcat forme foarte valoroase.

În spațiul românesc termenul de bibliografie apare în jurul anilor 1806-1829. În acei ani Zaharia Carcalechi, cărturar transilvănean, publica în centrul tipografic românesc de la Buda faimoasele sale *Calendare*. Carcalechi era extrem de preocupat de răspândirea în număr cât mai mare a cărților editate în acest loc și nu numai. *Calendarele* sale dădeau „Însemnarea cărților care se află de vândut în crăiasca tipografie.” În anul 1829 revista sa „Biblioteca românească” cuprindea sub un titlu asemănător, „Însemnarea cărților românești ce s-au tipărit în anu 1828”, notițe cu noutățile literare.

Practica lui Zaharia Carcalechi este preluată mai târziu de Ion Eliade Rădulescu. Acesta, încă din anul 1833, anunța noile apariții în „*Curierul românesc*” la rubrica „Înștiințări” sau „Cărți tipărite”. Bibliografii timpurii erau de asemenea prezente în „*Foaie literară*” în anul 1838.

Un an mai târziu Gheorghe Asachi anunță în „*Albina românească*” sub titulatura de „*Bibliografia românească*” publicarea unei cărți franceze și ulterior apariția dicționarului român-francez al lui J. A. Vaillant din care a preluat termenul de bibliografie¹. În „*Vocabular purtăreț rumănescu-franțozescu și franțozescu-rumănescu*” și apoi într-un mic

---

¹ **Theodorescu, Barbu.** *Istoria bibliografiei române.* București: Editura enciclopedică română, 1972, p. 42.

vocabular de omonime întocmit de Vaillant, autorul lămurește câteva morfeme. Bibliograful era descris precum cel care cunoaște cărțile. Bibliomanul este cel căruia îi place prea mult să strângă cărți. Bibliofilul este cel care iubește cărțile. Cuvântul „bibliografie” trece repede preluat de la Asachi în foile care circulau în București și Brașov.

Eliade reproduce informațiile găsite la Asachi în „Albina” și păstrează denumirea de bibliografie. Noul termen este adoptat curând de către G. Barițiu în „Foaie pentru minte”, în același timp cu Eliade Rădulescu.

Termenul de bibliografie fusese folosit încă din anul 1833 de către profesorul preparatist Alexandru Gavra în „Ortăcie sau societate bibliografică românească”, însă nu a circulat. După 1839, deși termenul a fost folosit, întrebuintarea sa nu era tocmai lesnicioasă. Abia după 1850 capătă o folosință regulată, când Mihail Kogălniceanu a introdus bibliografia în „Propășirea”. Ulterior termenul apare în publicații ca „Magazin istoric pentru Dacia”, „Universul”, „Zimbrul” sau „România literară”.

Evoluția termenului care s-a desfășurat în paralel cu cea a domeniului a fost destul de rapidă. De la „scrierea cărților” s-a ajuns treptat la „descrierea cărților”, ca în final bibliografia să denumească acea activitate cu caracter științific care are ca principal obiect studierea amănunțită a tuturor informațiilor cuprinse în documente, organizarea și sistematizarea acestora din urmă sub forma unor lucrări bibliografice.

Definiția dată de UNESCO pentru bibliografie reflectă foarte concis obiectul de activitate al bibliografiei ca ramură a științei mari – bibliologia: „bibliografia este o disciplină a bibliologiei, care își propune de a cerceta, semnală, descrie și sistematiza documentele imprimare, în scopul regăsirii repertoriilor proprii, în vederea sprijinirii activității intelectuale”².

Bibliologul român Dan Simonescu aprecia că bibliografia este acea disciplină care „se ocupă cu înregistrarea titlurilor cărților și a articolelor din periodice, cu aprecierea conținutului lor și cu difuzarea acestor date”³.

Dacă în trecut călugării aveau în chiliile lor câteva rafturi cu cărți menite să aline sufletul unui duhovnic, cei trei sute de ani scurși de atunci

---

² **Niculescu, Zenovia.** *Bibliografii speciale. Curs universitar.* București: Asociația bibliotecarilor din bibliotecile publice din România – A.B.B.P.R., 1999, p. 42.

³ **Simonescu, Dan.** *Biblioteconomie.* București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p. 4. Apud: Niculescu, Zenovia. *Op. cit.*, p. 42.

au scos la iveală în conacele boierești biblioteci bogate, cu manuscrise și tipărituri din toate provinciile românești. Atunci când cărturarii aflau de ivirea unui nou volum cereau copierea sa, tocmai pentru ca informarea lor să fie cât mai completă. Spre deosebire însă de timpurile moderne când informarea bibliografică se realizează pe mai multe canale, fie ele convenționale, fie neconvenționale, în vechime informarea avea loc mai ales pe cale orală⁴. Contactele inter-umane mijloceau schimbul de informații despre ceea ce se scria în spațiul românesc și în țările vecine. Când doi cărturari se întâlneau, schimbul de informații prețioase avea loc nemijlocit și astfel se realiza răspândirea cărților și a altor materiale scrise. Centrul de greutate al existenței bibliografiei în spațiul românesc se mută în secolul următor, când scopul acestor liste care stau la originea bibliografiilor de recomandare se modifică. Editorii și librării socotesc la acel moment că este nevoie să răspândească liste de cărți cu un vădit caracter comercial, cu un caracter menit să favorizeze și să îmbunătățească activitatea tipografiilor și a librăriilor. Înșiruirea titlurilor cărților se făcea fie pe liste separate, fie în cadrul unor calendare, această activitate fiind inițiată în cadrul centrelor grafice de la Sibiu și Brașov încă din anul 1784⁵. Astfel se îmbină rațiunile de ordin cultural cu cele de ordin negustoresc prin faptul că acele liste îndeplineau rolul dublu de a populariza producția culturală și de a crește veniturile tipografilor.

Geneza lucrărilor bibliografice românești se află în strânsă relație cu cataloagele publicate de către tipografii și librării. Th. Ludu semnaleză printr-un articol publicat în revista „Călăuza bibliotecarului” momentul de început în ceea ce privește editarea de calendare în conținutul cărora se regăsesc și liste de cărți cu rolul unor bibliografii de recomandare, cu vădit caracter negustoresc: „Pentru noi este însă interesant primul «Calendar» care publică și «Însemnarea cărților românești ce se află la Vyplo (pol.)» a lui Ioan Bart care a apărut la Sibiu în anul 1802, chiar în tipografia acestuia. Aceste însemnări, care sunt începutul bibliografiei comerciale la noi, se vor repeta și împlăni în «Calendarul» apărut în anul următor, la 1803, scos de același Bart. Ioan Bart a fost un harnic editor de Calendare și vânzător de cărți, unul dintre

---

⁴ „În 1640 apare Catehismul calvinesc tipărit la Alba Iulia și căruia îi răspunde în 1645 Mitropolitul Varlaam al Moldovei, ca unei cărți «plină de otravă de moarte sufletească». De aici știm că informația era mai adesea orală.” (Th., Ludu. *Izvoare bibliografice necunoscute. În: Călăuza bibliotecarului*, IX, mai, 1956, nr. 5., p. 28.)

⁵ **Theodorescu, Barbu.** *Op. cit.*, p. 21.

cei trei concurenți ai lui Hochmeister, despre care știm că-și asigurase un puternic sprijin la loja masonică a sașilor din Sibiu.”⁶

Anii 1820-1830 aduc cu ei semnele unui obicei cărțurăresc păstrat până în zilele noastre datorită eficienței sale. Tipografii dădeau foarte frecvent anunțuri bibliografice cu scopuri comerciale. Aceste anunțuri se găseau inserate în calendare, cărți, foi volante și în periodice. Un exemplu poate fi acela al lui Alexandru Beldiman care la 8 octombrie 1820⁷ publica o foaie volantă prin care aducea la cunoștință celor interesați care sunt cărțile nou ieșite de sub lumina tiparului.

1837 este de asemenea un an foarte important pentru începuturile bibliografiei românești. În acest an apare primul catalog de sine stătător, apărut în formă de broșură. Faptul că este tipărit independent de un volum sau altul nu este singura premieră. Tot ca noutate este înregistrat și faptul că Eliade publica o notă către librari. Însemnarea amintită menționa că toți librarii care doreau să distribuie cărțile din tipografia sa primesc o reducere de 25% din costurile totale în cazul în care plătesc integral și anticipat și o reducere de numai 10% în cazul în care plățile erau făcute din șase în șase luni⁸. Aceasta este prima notiță comercială înregistrată și cunoscută vreodată în cadrul spațiului românesc. Acest catalog publicat în 1837 a fost preluat de G. Barițiu în „Foaie pentru minte”⁹. Barițiu, foarte preocupat la rândul său de mișcarea culturală a vremii, reproduce în revista sa aproape toate cataloagele lui Eliade.

Acesta din urmă își va lega numele nu numai de primele cataloage de tipografie, ci și de primele cataloage de librărie. O astfel de lucrare se prezenta cu un titlu care arăta adesea datele importante ale catalogului – numele librarului și adresele librăriilor în care puteau fi găsite cărțile prezentate – și lista propriu-zisă a titlurilor. Primul catalog de acest fel din 1836 se regăsește sub titulatura „Catalog pentru toate cărțile ce se află în Libreriia D.D. Iosif Romanov și Compania în București La No.

---

⁶ **Ludu, Th.**. *Contribuții la istoria bibliografiei romne*. În: *Călăuza bibliotecarului*. nr. 1, ianuarie, 1956.

⁷ *Ibidem*, p. 22.

⁸ *Ibidem*, p. 25.

⁹ “Foaia pentru minte, întemeiată de G. Bariț, apare pentru prima dată la 1 ian. 1838, la Brașov, sub titlul de Foaie literară, ce-l poartă până la 1 iulie 1838, când acesta e înlocuit cu cel sub care o cunoaștem în mod obișnuit păstrat până la sfârșit, corespunzând mai bine orizontului și conținutului ei.” (Marica, Em. George. *Foaie pentru minte, inimă și literatură: Bibliografie analitică, cu un studiu monografic*. București: Editura pentru Literatură, 1969, p. 7).

419 Văpseaua roșie în ulița Brașovenilor, și în Iași la D. D. Dimitrie Nica, Librer”¹⁰.

Chiar dacă adesea cataloagele de început prezintă numeroase inexactități, acestea au meritul de a deschide drumul unei discipline științifice.

În anul 1846 la București se tipărește primul catalog în care figurează și opere românești. „Catalogue des livres français qui se donnent en lecture à la librairie de C. A. Rosetti&Winterhalder” („Catalogul cărților care se dau spre lectură la librăria C. A. Rosetti&Winterhalder”). Prima ediție a catalogului este structurată în ordine alfabetică după modelul catalogului lui Walbaum, iar ediția a doua din 1847 prezintă o structurare pe subiecte. De la an la an tehnica acestor cataloage se îmbunătățește. Pentru autorii străini se adaugă la descrierea documentelor formatul, locul și anul editării. De precizat este că autorii români prezenți în catalogul lui C. A. Rosetti și Winterhalder sunt prezentați cu lucrări descrise succint, numai cu autorul și titlul: „*Voinescu Ioan I., Corina și Italia*, tradusă din franțuzește. Tomul I-iu.” Faptul că lucrările autorilor străini erau descrise prin mai multe elemente decât cele ale autorilor români este cauzat de faptul că toate operele străine erau practic copiate¹¹ ad-literam din cataloagele pe care librării le primeau odată cu cărțile pe care le comandau din alte țări ale Europei. Putem deduce lesne de aici că librării nu stăpâneau încă în totalitate tehnica descrierii bibliografice. Cu timpul însă acest lucru se va schimba.

„Există un consens al investigațiilor de specialitate în a stabili că primele lucrări bibliografice românești aparțin lui Vasile Popp, Dimitrie Iarcu, Alexandru Pop și Gheorghe Popescu.”¹²

Timotei Cipariu are de asemenea importante contribuții la progresele înregistrate de știința bibliografică românească. În anul 1858 Cipariu tipărește „Crestomația seau Analecte literaria dein cărțile mai vechi și noue romneșci, tipărite și manuscrise, începundu dela seclulu VXI pana la alu XIX, cu notița literaria, adunate și alese de Timoteiu Cipariu”. Lucrarea, care numără aproximativ 300 de pagini, reprezintă „o alegere din scrisorile cele mai însemnate, românești care mi-au venit în

---

¹⁰ **Theodorescu, Barbu.** *Op. cit.*, p.26.

¹¹ *Ibidem.*, p. 30.

¹² **Niculescu, Zenovia.** *Bibliografii speciale: Curs universitar.* București: Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România – A.B.B.P.R., 1999, p. 87.

cunoștință atât tipărite, începând după mijlocul secolului al XVI-lea până la 1830, cât și manuscrise”.¹³

Contribuția lui Dimitrie Iarcu nu este mai puțin importantă, iar activitatea sa dovedește acest lucru. Iarcu întocmește „Analele bibliografice române. Repertoriu chronologic sau catalog general de cărțile române imprimate de la adoptarea imprimeriei, jumătatea secolu XVI și până astăzi, 1550-1865 exclusiv” (București, Imprimeria Statului, 1865, 120 p.). La opt ani după editarea acestei lucrări va apărea și cea de a doua ediție intitulată „Bibliografia cronologică română 1550-1873” (București, Imprimeria Statului, 1873, XX+164 p.). Prin acestea cărturarul dorește să semnaleze producția tipografică de carte românească în perioada anilor 1550-1873 într-o lucrare bibliografică unde sunt prelucrate peste 3 000 de tipăriri într-o anumită ordine și cu referințe obișnuite: „titlu, format, numărul paginilor, ediție, autor, traducător, editor, locul apariției, tipografie, preț”¹⁴. Titlurile sunt organizate cronologic și sistematic în cadrul a zece grupe tematice.

Anul 1860 reprezintă un moment foarte bun pentru domeniul bibliologic prin activitatea fructuoasă pe care Alexandru Odobescu începe să o desfășoare. Trecuseră 450 de ani de la apariția primei tipăriri în Țara Românească¹⁵, *Liturghierul* ieromonahului Macarie. Producția tipografică se găsea într-o continuă expansiune, iar bibliotecile și instrumentele bibliografice folosite erau de acum indispensabile. Tot ceea ce se lucrase până acum în domeniul bibliologic se putea încadra într-o perioadă de tatonări, experimentări și studii. Modelele țărilor vecine au contribuit și ele într-o mare măsură la progresul înregistrat în bibliografie. Până acum se lucra la întâmplare, fără a se respecta criteriile științifice și fără ca bibliografia să aibă vreo pregătire în acest sens. Odobescu, în urma activității sale, realizează că studiile literare și istorice nu pot înainta dacă nu se va proceda la strângerea cărților, a manuscriselor, a documentelor și inscripțiilor în biblioteci și muzee speciale, și ulterior la catalogarea și bibliografierea lor.

---

¹³ **Georgescu-Tistu, Nicolae.** În: *Revista istorică română*, vol. III, fasciculele III-IV, p. VII. Apud: **Theodorescu, Barbu.** Op. cit., p. 39.

¹⁴ **Georgescu-Tistu, Nicolae.** *Bibliografia literară română*. București: Imprimeria Națională, 1932, p. 57.

¹⁵ **Panaiteșcu, P.P.** *450 de ani de la prima tipăritură în Țara Românească*. În: Călușu bibliotecarului. Anul 11, nr. 7, iulie 1958, p. 21.

Încă din 1832 se hotărâse prin Regulamentul Organic înființarea Arhivelor Statului, dar reorganizarea lor temeinică se face abia în 1862. Odobescu cere în repetate rânduri adunarea obiectelor de artă într-un muzeu național, iar cărțile și manuscrisele în biblioteca națională a României.

„Societatea Academică Română” s-a înființat la 1 aprilie 1866. În biblioteca acestei organizații culturale au intrat numeroase volume de patrimoniu, biblioteci întregi ale unor cărturari de seamă: D. A. Sturdza (mii de documente, scrisori, planșe, hărți, timbre și monede), Al. Papiu Ilarian (cu 1934 de cărți), Ghenadie Popescu (cu 1903 volume din vechea cultură română), bogata colecție juridică a lui Costaforu și foarte multe donații din partea lui Melchisedec, Iosif Naniescu, Ghenadie Enăceanu, Nifon Bălășescu, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica, G. Sion, Alexandru Odobescu, Th. Codrescu, C. Sturdza-Șcheianu, Titu Maiorescu, Nicolae Iorga¹⁶ și încă mulți, mulți alții. Se creează astfel o colecție de o inestimabilă valoare, cuprinzând manuscrise, cărți rare și tot ce avea mai de preț cultura veche românească.

Colecția Sturdza-Șcheianu care intră în patrimoniul Bibliotecii Academiei era alcătuită din 7 487 de cărți, 143 de manuscrise. Ion Ghica donează corespondență și manuscrise de la Bălcescu și Alecsandri. La 25 ianuarie 1902 Titu Maiorescu depune la Academie manuscrisele lui Eminescu: „De la Mihai Eminescu posed – dăruite mie de dânsul în diferite ocaziuni – multe manuscrise, parte poezii publicate, parte încercări, fragmente și variante de poezii nepublicate, parte studii, traduceri și articole în proză. Toate aceste manuscrise, așa cum se află: în cărți cartonate, în caiete cusute și în foi volante, vi le trimet alăturat și le dăruiesc la rândul meu, Academiei Române, pentru a servi celor ce se vor ocupa în viitor cu cercetări mai amănunțite asupra vieții și activității marelui nostru poet.”¹⁷

„Fiind vorba de Eminescu, e locul să amintim că o bună parte din biblioteca poetului ajunsese în posesia lui Moses Gaster. În anul 1935, când Gaster locuia la Londra, iar Nicolae Titulescu era ministru în capitala Angliei, marele diplomat român a cumpărat pentru Academie

---

¹⁶ **Theodorescu, Barbu.** *Op. cit.*, p. 49.

¹⁷ **Analele Academiei Române, debaterile**, S. 11, Tom XXVI (1901-1902), p. 95. Apud: **Theodorescu, Barbu.** *Istoria bibliografiei române.* București: Editura Enciclopedică Română, 1972, p. 49.

întreaga bibliotecă a cunoscutului filolog. Astfel, o parte din biblioteca poetului venea la matcă, lângă manuscrisele sale.”¹⁸

În Biblioteca Academiei au intrat și rămășițele marilor biblioteci din trecut, ale lui Mavrocordat, Stolnicul Constantin Cantacuzino și Brâncoveanu. Activitatea ulterioară a Bibliotecii Academiei duce la îmbogățirea colecțiilor sale. Legea depozitului legal a contribuit în mare măsură la sporirea fondului de carte care se cerea organizat și conservat cât mai bine. Ion Bianu, Nerva Hodoș și Alexandru Sadi-Ionescu au contribuit la organizarea colecțiilor, fiind cei mai desăvârșiți bibliotecari și bibliografi pe care i-a avut Academia. În ceea ce privește conservarea colecțiilor s-a avut în vedere construirea unei clădiri noi, moderne.

Când biblioteca a ajuns la dimensiuni mai mari s-a impus sistematizarea ei, cărțile urmând a fi înregistrate în bibliografii speciale. D.A. Sturdza publică „Bibliografia numismatică română”. Fostul președinte al Academiei Române era un priceput numismat. În comunicarea de la Academie, Sturdza afirmă că numismatica începe prin culegerea materialului. Numai după ce colecțiunile se înmulțesc și se măresc, vine știința care determină și clarifică. Până vom avea un atare studiu, Sturdza tipărește bibliografia metodică a 90 de opere *streine și române* referitoare la numismatica românească. Informațiile aduse de Sturdza sunt precise, sigure, materialul e bogat, iar studiul său e întâiul în acest gen.

Activitatea Academiei în ceea ce privește numismatica este destul de restrânsă în perioada de început. Acest lucru este oglindit și în referirile sporadice, și deloc substanțiale, care se fac la acest aspect în revistele timpului sau în monografiile. Nicolae Iorga amintește într-un articol despre începuturile colecției numismatice la Academie: „D. N. Docan a dăruit Academiei colecția sa de monede românești, alcătuită din 930 de bucăți.”¹⁹ Prin preocupările sale și mai cu seamă prin realizarea bibliografiei numismatice, Sturdza rămâne un precursor al numismaticii la Academie, deschizând drumul pentru numeroase alte cercetări ulterioare.

Preocupările bibliografice ale Academiei Române erau îndrumate și prin lucrările similare apărute peste hotare, datorită mai ales lui Emil Picot și Emile Legrand. În prefața „*Bibliografiei românești vechi*” se

---

¹⁸ **Theodorescu, Barbu.** *Op. cit.*, p. 45.

¹⁹ **Iorga, Nicolae.** *Lucruri Academice. Partea pozitivă.* În: Floarea darurilor. Vol. II, nr. 7. București, 13 mai 1907.

mărturisește că cei doi savanți francezi au ajutat prin mai multe căi la întocmirea acestei opere.

Bibliografia românească veche a fost și va rămâne o operă bibliografică de marcă a culturii și civilizației românești. „Cunoscutul lingvist vienez W. Mayer-Lübke a numit *Bibliografia românească veche* «operă monumentală», iar vestitul bibliograf maghiar A. Veress a scris că «este cea mai desăvârșită din câte cunosc și chiar unică în toată literatura universală». Un cunoscut bibliograf belgian, Dom I. Doens, scrie că este «un monument aere perennius» (un monument mai durabil decât arama); bibliograful de la Atena, D. Ghinis scrie că ea „face cinste în primul rând autorilor ei... apoi face cinste Academiei Române, care a suportat cheltuielile acestei luxoase ediții și în sfârșit artei tipografice a României». Gustav Weigand de la Leipzig, cetatea bibliotecilor, librăriilor și anticariatelor, scria că este „măreț concepută și strălucit realizată”, iar savanții ruși au scris la apariția primului volum că el «umple un mare gol și în bibliografia cărților slave.»²⁰

Alexandru Odobescu, B. P. Hasdeu și Dimitrie Sturdza au fost cei care au venit cu ideea realizării unui astfel de proiect național, iar cel care a fost desemnat să se ocupe de acest proiect a fost Ioan Bianu. Planul științific al bibliografiei a fost aprobat în anul 1895 și avea următoarea structură: I. bibliografia cărților vechi românești (1507-1830); II. bibliografia cărților românești moderne (1831-1894) și III. referințe bibliografice străine despre români.

„*Bibliografia românească veche* aduce până azi mari foloase muncitorilor din biblioteci. Aceștia, la nevoie, o pot folosi oricând pentru identificarea imprimatelor vechi românești din bibliotecile respective. Bibliotecarii actuali pot aduce contribuții noi bibliografiei vechi românești, comunicându-se descoperiri noi de cărți neînregistrate în cele patru volume apărute. Ei pot folosi această lucrare în descrierea exemplarelor existente în bibliotecile respective, pot organiza pe baza ei secții de Carte veche românească, dând drept cote topografice în rafturi numerele de ordine din *Bibliografia românească veche*. O pot folosi, de asemenea, în studiile lor despre istoria tiparului la români și a bibliografiei, istoria ornamentației grafice în statistica producției noastre de tipar până la 1830, pe centre geografice, pe limbi etc.”²¹

---

²⁰ Simonescu, Dan. *Figuri de bibliotecari: I. Bianu*. În: Călăuza bibliotecarului. Anul 10, nr. 1, ianuarie, 1957, p. 37.

²¹ *Ibidem.*, p. 36-37.

Ioan Bianu, Nicolae Georgescu-Tistu, Ioachim Crăciun, Mircea Tomescu și alți bibliografi au continuat munca începută de oameni care au trudit pentru a scoate la lumină informații și pentru a crea instrumente. Drumul deschis de Zaharia Carcalechi la început de secol a fost parcurs și continuat de cei care au urmat. Timpul, virtutea și răbdarea au făcut ca dintr-o potecă firavă croită în noianul de cunoștințe umane știința bibliografiei să se transforme într-o rețea alcătuită din adevărate căi bibliografice de comunicație care se unesc astăzi între ele și determină un acces modern la informație. Aceasta este deplina confirmare a faptului că pe munca specialiștilor care au pus bazele domeniului s-a clădit în continuare o știință frumoasă și mai ales utilă.

Speranța oamenilor de cultură de astăzi este aceea că interesul pentru bibliografie va rămâne pe măsura realizărilor pe care le-au avut marii profesori deschizători de drumuri, chiar dacă noile tehnologii tind să înlocuiască munca elaborată și analitică a bibliografului sau bibliotecarului cu operațiuni mecanice. Nu trebuie uitat însă că mintea ageră a omului nu poate fi substituită de mașini și că totdeauna cea mai bună cercetare bibliografică va fi aceea întocmită de un bun specialist.